

SLOVANSKA PRIMERJALNA METRIKA*

Skupinsko delo *Slowiańska metryka porównawcza* je zapolnilo občutno vrzel v zgodovini raziskovanja slovanskih narodnih verzifikacij. Res je, da je leta 1971 izšla *Metryka slowiańska*, katere mesto je sredi člankov, ki so se le delno lotevali teme, resnično pomembno, vendar je bila le napoved nove in — kar je še pomembnejše — bolj enotne in sistematizirane celote.

Analize, ki jih prinaša nova knjiga Inštituta za književne raziskave Poljske akademije znanosti, so rezultat prve etape dela in obsegajo problematiko ritmičnega slovarja in možnosti njegove uporabe in uporabnosti. Posamezna poglavja so posvečena značilnostim prozodične strukture jezika in verza ter ritmični zgradbi izbranih verzniških oblik v vsaki izmed petih analiziranih slovanskih poezij (bolgarski, češki, poljski, ruski in slovenski).

Po prepričanju avtorjev je »zavest in vedenje o mehanizmih součinkovanja jezikovnega in verzne sistema osnovni pogoj za pravilno razlago verzniških oblik v pesniškem delu, književni vrsti in književni smeri«. Neposredna posledica takega stališča je pojmovanje raziskovanja verza v okviru jezikovnega sestava. Za tako interpretacijo je po mnenju avtorjev nujna široka zavest o kulturnem izročilu. V tej smeri (raziskovanje hierarhije sistemov in vzorcev ter pomenske vrednosti posameznih verzniških oblik) si sledijo analize posameznih narodnih verzifikacij.

Raziskovalna koncepcija, ki jo predstavljajo in uresničujejo avtorji, ni nikakršna novost, če upoštevamo raziskovanje poezij posameznih slovanskih narodov (s to problematiko so se ukvarjali že prej: Jakobson, Isačenko, Taranovski, Pszczolowska, Červenka, Gasparov), vendar se tokrat prvič uresničuje sistematično in — kar je največjega pomena — na osnovi širokega primerjalnega gradiva.

Jasno je, da tako izoblikovani cilj zahteva celo vrsto metodoloških omejitev. Nujni pogoj, ki omogoča odkriti soodvisnost med jezikom in verzniškim vzorcem, je primerljivi ustreznik brez izoblikovanih ritmičnih znamenj. Vlogo tega ustreznika ima v analizah leposlovna proza, ki v primerjavi z verzom funkcionira kot nezaznamovani člen. Izbor je, kot se zdi, primeren, ker dovoljuje prikazati razlike med prozo in verzom na ravni jezikovnega ustroja in ne na osnovi stilističnih razlik. Kot gradivo za analize so avtorji izbrali verz in prozo druge polovice 19. stol. In tudi tokrat ni izbor motiviran samo z možnostjo sinhrono primerljivosti slovanskih verzov, temveč tudi s čisto praktičnimi vzroki: v tem času prevladuje v slovanskih poezijah regularni verz, ki je najbolj primeren za primerjalne raziskave.

Namen, odkriti minimalno razliko med verzom in prozo, je zahteval tudi definicijo proze kot primerljivega ustreznika: zaradi tega se pojavlja v treh oblikah: (1) kot nečlenjena proza in kot zložna sosledja, ki po (2) številu enot in (3) po naglasni zgradbi ustrezajo izbranim verzniškim oblikam (to so posredni členi med verzom in prozo). Ta delitev obvezuje pri analizi obeh vrst enot ritmičnega slovarja.

Prva vrsta so naglasne enote (NE), druga besedne (BE). Klasifikacijsko vodilo pri razvrščanju enot v ustrezne razrede je dvojno: 1° dolžina v zlogih, 2° naglasna

* *Slowiańska metryka porównawcza. Słownik rytmiczny i sposoby jego wykorzystania. Uredili Zdzisława Kopczyńska i Lucylla Pszczolowska. Wrocław, Ossolineum, 1978.*

zgradba. Ta postopek ni naključen: besedne enote se povezujejo z drugimi ravninami jezikovne strukture verza: z njegovim besedjem, skladnjo, in vzporedno z njimi tudi s slovarko in skladdenjsko ravnino standardnega jezika, hkrati pa spremembe v ritmičnem slovarju besednih enot izhajajo iz sprememb v ritmičnem slovarju naglasnih enot.

Na ta način so avtorji dosegli zadnji in najbolj pomembni cilj svojih raziskav: ugotavljanje možnosti in uresničevanj gradnje verzne vrstice in urejevanje inventarja, vzporedno s tem pa pogostnosti variant in ritmičnih tipov, ki so v posameznih slovanskih poezijah značilni za izbrane vzorce.

Opomniti velja, da vsi člani skupine ne predstavljajo enako rezultatov svojih analiz: Slavov v poglavju o bolgarskem verzu, Kopeczyńska in Pszczolowska v poljskem delu knjige in Pretnar v pregledu slovenskega gradiva predstavljajo povprečne vrednosti svojih izračunov iz besedil različnih pesnikov izbranega obdobja. Červenka in Sgallová v analizah češkega verza podajata številčna povprečja različnih besedil posameznih pesnikov, medtem ko Gasparov in Gejluh analizo ruskega gradiva širita z nekaterimi vidiki, ki jih uvodni članek in druge analize ne vsebujejo.

Analize, ki jih prinaša zbornik, so — ne glede na njihovo vrednost in primernost v posameznih narodnih vedah o verzu — postale gradivo za širše primerjalne posege, ki jim je posvečen sklepni članek. Ustvarile so namreč pogoje za uresničitev prve etape načrta skupine — obdelave slovanske primerjalne metrike. Zdi se, da raziskovalna metoda, ki jo predstavlja in uresničuje zbornik — ne upošteva oč primerjalni vidik — odpira široke možnosti na področju slovanskega verzne raziskovanja.

Vsekakor bi bilo zanimivo ugotoviti, v kakšni meri je predstavljena metoda primerna za analize verzni sistemov drugih obdobj, zlasti 20. stol., v času ekspanzije prostega verza in razvezanih zahtev metričnih vzorcev.

Joanna Sławińska,
Jagelonska univerza v Krakovu